ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪಾತ್ರ: ಸವಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ರೂಪ ಕೆ.ವಿ.

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಮಹಿಳಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಎಂ.ಜಿ. ರಸ್ತೆ, ಹಾಸನ.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18845169

ABSTRACT:

ಈ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನವು ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ 'ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ' (Civil Society) ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು (Good Governance) ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ವಹಿಸುವ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ನಡುವೆ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಲೇಖನವು ಪಾರದರ್ಶಕತೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಇವುಗಳು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಣಕಾಸಿನ ಮಿತಿಗಳು, ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಂತ್ರಕ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಇದು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವೆ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಬಂಧದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತದೆ.

KEYWORDS:

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ, ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಪಾರದರ್ಶಕತೆ, ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

1. ಪೀಠಿಕೆ

ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಯಶಸ್ಸು ಕೇವಲ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆ ದೇಶದ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. 'ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ' ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ನೀತಿಗಳ ಜಾರಿಯಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಅದು ನ್ಯಾಯಯುತ, ಸಮಾನ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಂತಹ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು (CSOs) ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. 1990ರ ದಶಕದ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ನಂತರ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಂಘಟನೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

2. ಸಂಶೋಧನೆಯ ಗುರಿಗಳು

- ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವುದು.
- ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ದಕ್ಷತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು.

3. ಉದ್ದೇಶಗಳು

- ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತದ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು.
- ವಿದೇಶಿ ದೇಣಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯ್ದೆ (FCRA) ಯಂತಹ ಕಾನೂನುಗಳು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಬೀರುವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು.
- ಡಿಜಿಟಲ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು.

4. ಸಂಶೋಧನೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (NGOs), ಒತ್ತಡದ ಗುಂಪುಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಇದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ.

5. ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನ

ಈ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯಕ ದತ್ತಾಂಶಗಳ (Secondary Data) ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ವರದಿಗಳು, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜರ್ನಲ್‌ಗಳು, ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮೂಲಕ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

6. ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪಾತ್ರ

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಕೇವಲ ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಗುಂಪಲ್ಲ, ಅದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ "ಕಾವಲು ನಾಯಿ" (Watchdog) ಇದ್ದಂತೆ. ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತದ ಮೂಲತತ್ವಗಳಾದ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಜನಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಇದು ಸರ್ಕಾರದಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು:

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ: ಸಮಾಜದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ದಲಿತ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಕೇವಲ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಯದೆ, ಅವುಗಳ ನೈಜ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಇವು ಒತ್ತಡದ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ನರೇಗಾ (MGNREGA) ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಕಾಯ್ದೆಯಂತಹ ಜನಪರ ಕಾನೂನುಗಳ ಜಾರಿಯ ಹಿಂದೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ದಶಕಗಳ ಹೋರಾಟವಿದೆ.

ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯ ರಕ್ಷಣೆ: ಸರ್ಕಾರದ ನಿರ್ಧಾರಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವೆಚ್ಚಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇಡುವ ಮೂಲಕ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಶೋಧನೆ' (Social Audit) ಎಂಬ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ತರಲು ಇವು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣದ ದುರುಪಯೋಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ನೀತಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಸಲಹೆ: ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಪರಿಸರ ಅಥವಾ ಆರೋಗ್ಯ) ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡನೆಯಾಗುವ ಮಸೂದೆಗಳ ಕುರಿತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿಯೂ ಇವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಸೇವಾ ವಿತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರಕ ಪಾತ್ರ: ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ದುರ್ಗಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರವಾಹ, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು) ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ನೇರವಾಗಿ ಜನರ ಸೇವೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಸೇವಾ ವಿತರಣೆಯ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ: ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಚುನಾವಣಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತದಾನದ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ

ಮತದಾರರನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

7. ಸವಾಲುಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತರುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸವಾಲುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಇವು ಕೇವಲ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಲ್ಲದೆ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಡಿಪಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾರತೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಗೆ ಹಲವು ಅಡೆತಡೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆ ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು:

ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಂತ್ರಕ ಕಾನೂನುಗಳು (Regulatory Hurdles): ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿದೇಶಿ ದೇಣಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯ್ದೆ' (FCRA) ಗೆ ತಂದಿರುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ. ವಿದೇಶಿ ಹಣದ ಬಳಕೆಯ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾದ ಕಠಿಣ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳು ಅನೇಕ ಎನ್‌ಜಿಒಗಳ (NGOs) ದೈನಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿವೆ. ಈ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯು ಸಣ್ಣ ಮಟ್ಟದ ಸಂಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಹೊರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಹಣಕಾಸಿನ ಅಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆ: ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅನುದಾನ ಮತ್ತು ದೇಣಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ವಿದೇಶಿ ಅನುದಾನದ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧಗಳ ನಂತರ, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಪೊರೇಟ್ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ (CSR) ನಿಧಿಯ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ, ಸಿ.ಎಸ್.ಆರ್ ನಿಧಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಆರೋಗ್ಯದಂತಹ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಅಥವಾ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು: ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುವ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ವೈಫಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು "ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿರೋಧಿ" ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅಪನಂಬಿಕೆಯ ಕಂದಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರೇರಿತ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿವೆ.

ಆಂತರಿಕ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಕೊರತೆ: ಕೆಲವು ಎನ್‌ಜಿಒಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಇಡೀ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಹಣದ ದುರುಪಯೋಗ ಅಥವಾ ಕಳಪೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಆರೋಪಗಳು ಇಡೀ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಕುಂದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಸಹ ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಲು ಅಥವಾ ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಡಿಜಿಟಲ್ ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ತಳಮಟ್ಟದ ಅಡೆತಡೆಗಳು: ಆಡಳಿತವು ಡಿಜಿಟಲೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ

ಸಂಘಟನೆಗಳಿಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಪೋರ್ಟಲ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಡಿಜಿಟಲ್ ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ತಳಮಟ್ಟದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಜೀವ ಬೆದರಿಕೆ ಅಥವಾ ಕಿರುಕುಳದಂತಹ ಘಟನೆಗಳು ಸಹ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

8. ಅವಕಾಶಗಳು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಲು ಹಲವು ಸುಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಕೇವಲ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎದುರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಹಲವು ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳು ಅದರ ಮುಂದೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಮುಖ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು:

ಡಿಜಿಟಲ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ: ಇಂದಿನ ಡಿಜಿಟಲ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದು ಹಿಂದೆಂದಿಗಿಂತಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡುವುದು, ಆನ್‌ಲೈನ್ ಅಭಿಯಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡ ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಇದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲು ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗುರಿಗಳು (SDGs) ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ: ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗುರಿಗಳನ್ನು (2030) ತಲುಪಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಗುರಿಗಳನ್ನು ತಲುಪಲು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನೆ, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಪರಿಸರ ರಕ್ಷಣೆ) ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಹಕಾರ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಎಂದು ಸರ್ಕಾರ ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇದು ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳ ನಡುವೆ 'ಸಹಭಾಗಿತ್ವ'ದ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಇದು ಸರಿಯಾದ ಸಮಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ಪೊರೇಟ್ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ (CSR) ಜೊತೆಗಿನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಕಾಯ್ದೆಯಡಿ ಸಿ.ಎಸ್.ಆರ್ ನಿಧಿಯು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಹೊಸ ಮೂಲಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ವೃತ್ತಿಪರತೆ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ತಳಮಟ್ಟದ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟದ ಬದಲಾವಣೆ ತರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತದ ಸಬಲೀಕರಣ (ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್): 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ

ಮೂಲಕ, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ನೇರ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ದೊಡ್ಡ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿಯೇ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಇವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಬಹುದು.

ನೀತಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ದತ್ತಾಂಶ ಆಧಾರಿತ ವಕಾಲತ್ತು: ಇಂದು ಸರ್ಕಾರಗಳು ದತ್ತಾಂಶ (Data) ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಿತ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರಮಟ್ಟದ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿ, ನಿಖರವಾದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಟೀಕೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಥಿಂಕ್–ಟ್ಯಾಂಕ್' (Think–tank) ಆಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ.

9. ಉಪಸಂಹಾರ

ಭಾರತದಂತಹ ಬೃಹತ್ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವು ಕೇವಲ ಆಶಯವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಾರದು ಎಂದರೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಕ್ರಿಯತೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಸಮಾನ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಹಭಾಗಿಗಳು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ತರಲು ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಿಸಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಎದುರಾಗಿರುವ ಕಾನೂನು ಚೌಕಟ್ಟುಗಳ ಬಿಗಿ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಅಡೆತಡೆಗಳು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ವೇಗವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಡಿಜಿಟಲ್ ಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಜಾಗೃತಿಯು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿವೆ. ಸರ್ಕಾರವು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕೇವಲ ಟೀಕಾಕಾರರಂತೆ ನೋಡದೆ, ತಳಮಟ್ಟದ ವಾಸ್ತವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗದೆ, ಅದು ತಳಮಟ್ಟದ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಬೇಕು. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ವೇಗವರ್ಧಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭಾರತವು ಸಮಾನತೆ, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸರ್ಕಾರದ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಒಂದಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನಿಜವಾದ ಆಶಯಗಳು ಈಡೇರಬಲ್ಲವು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. Beteille, A. (2000). Civil Society and its Institutions. Calcutta: Oxford University Press.
2. Chandhoke, N. (2003). The Conceits of Civil Society. New Delhi: Oxford University Press.
3. Jayal, N. G. (2001). Democracy and the State: Welfare, Institutions, and Justice in Contemporary India. Oxford University Press.
4. Ministry of Home Affairs. (2023). Annual Report on FCRA compliance. Government of India.
5. Sen, A. (1999). Development as Freedom. Oxford University Press.
6. Tandon, R., & Mohanty, R. (2003). Does Civil Society Matter? Governance in Contemporary India. Sage Publications.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.